

Sociala entreprenörer i en match utan regler

Socialt entreprenörskap innebär arbete för att lösa sociala problem genom att bryta och förändra befintliga mönster – helt enkelt bidra på ett gränsöverskridande sätt med något gott till samhället. Det sociala entreprenörskapets karaktär utmanar på det sättet den traditionella idrottsrörelsen.

DEN SVENSKA STATEN har i flera omgångar valt att stötta idrottsrörelsen med extra medel för att fler ska idrotta och för att fler ska stanna kvar inom idrottsrörelsen.

Inom ramen för Idrottslyftet har det betalats ut 500 miljoner kronor årligen. Under 2,5 år var Linneuniversitetet och Malmö högskola två av de högskolor och universitet som utvärderade idrottslyftsverksamheten på förbunds- och föreningsnivå (2,3).

Projekt som utmanar

I utvärderingarna av Idrottslyftet påpekade vi bland annat att många föreningar använde tillskottet av medel för att söka utöka den befintliga verksamheten, det vill säga de satsade på mer av samma sak, om än kanske ibland på ett omedvetet vis. I vissa fall fanns en ambition till förändring men föreningarna lyckades inte fullt ut, verksamheten förblev i grunden densamma.

Men de förändrade villkor som det öronmärkta bidraget medförde, gav också utrymme för socialt entreprenörskap (13). Det fanns projekt som gnagde, det vill säga gjorde något annorlunda. Det var projekt som korsade gränser, utmanade den traditionella idrottsrörelsen, som rörde sig över de olika samhällssektorerna

och som skulle kunna leda till nya verksamhetsformer. Och här i ligger entreprenörskapet. Ambitionen var att åstadkomma något mer med projekten än att bara involvera fler barn och ungdomar i själva idrotten.

Exempel på sådana projekt är idrottsaktiviteter för ensamkommande flyktingbarn, föreningsidrott under den obligatoriska skoldagen, gratis simskola för resurssvaga familjer, olika prova-på-verksamheter och fritidsgårdar på ridskolor.

Motiven för projekten skilde delvis sig åt, men kännetecknande var att aktörerna ansåg att de utvecklade eller gjorde samhällsnyttiga funktioner mer tillgängliga för barn och ungdomar. Med samhällsnyttig menas exempelvis att den kan bidra till bättre hälsa och goda medborgare, eller till integration – av exempelvis pojkar i traditionella flickidrotter, personer med funktionsnedsättning in i idrotten eller utlandsfödda eller barn och ungdomar från sämre socioekonomiskt gynnande familjer in i idrotten och samhället.

Öka det lokala engagemanget

Projekten innebar etablering av nya verksamhetsformer. Detta medförde att den ideella sektorns gränser mot den

Katarina Schenker
Fil. dr. pedagogik
Institutionen för idrottsvetenskap
Linnéuniversitetet

Per Gerrevall
Professor
Institutionen för idrottsvetenskap
Linnéuniversitetet

Susanne Linnér
Fil. dr. pedagogik
Institutionen för idrottsvetenskap
Linnéuniversitetet

Tomas Peterson
Professor
Institutionen idrottsvetenskap
Malmö högskola

Streetdance på Möllevångsskolan i Malmö. Foto: Petter Arvidson, Bildbyrå

informella, den kommersiella och den offentliga sektorn överskreds. Gemensamt för dessa projekt var att idrotten användes som medel för både social utveckling och utveckling av den egna verksamheten (3).

Inom projekten utvecklades kreativt nya relationer med det omgivande samhället. Gränser korsades mellan olika samhällssektorer, som inte tidigare setts som möjliga att överträda (13). Mötet mellan olika sektorer kan exempelvis uppkomma när föreningar är beroende av företagsformen för att överhuvudtaget kunna bedriva sin verksamhet.

Exempel på detta är ridklubbar som har lokaler som ägs av företag och som behöver, på grund av lågt medlemsantal och brist på kapital i föreningen, kopplingar till verksamheter som avel, turridningar, möhippor – eller, varför inte, integrationsprojekt tillsammans med kommunen.

Genom gränsöverskridande handlingar och socialt entreprenörskap kan idrotten bistå med att förebygga och lösa sociala problem i samhället. Idrotten kan ses som en av flera lösningar på människors minskade engagemang för lokala

gemenskaper – genom exempelvis att bidra till delaktighet.

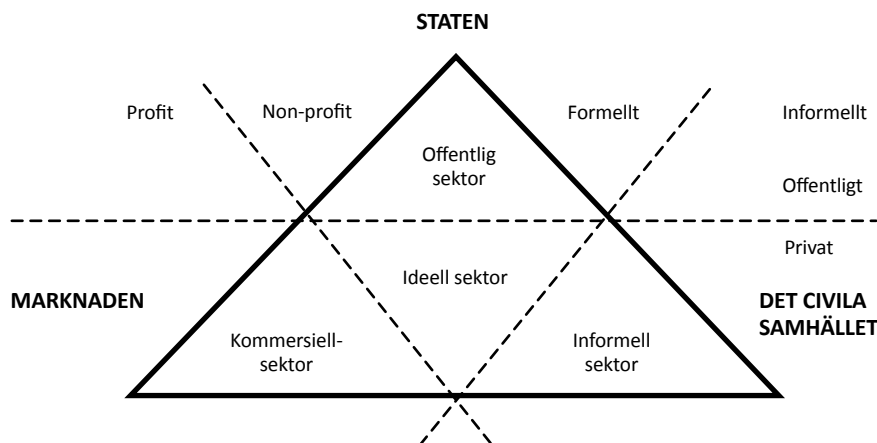
Idrotten är i många avseenden fostrande – och inte sällan finns det en social mission i idrottsverksamheterna. En idrottsledare i en vattenpoloförening uttrycker sig på följande vis:

”Det är andemeningen i allt ledarskap. Att man ska utbilda goda medborgare, som är laglydiga och vågar stå med båda fötterna på jorden och som kan tala om när det är orättvist.”

Lösning på idrottens problem?

Fostran inom idrotten kan emellertid också ges helt andra uttryck. Under senare år har medierna lyft missförhållanden inom idrotten. Det har handlat om exempelvis sexuella övergrepp, ohälsosam elitträning i unga år och idrottsverksamhet som inte bedrivs i barnkonventionens anda (16).

Idrottsrörelsen, med sina många medlemmar, bedriver således en verksamhet som många uppskattar, men samtidigt finns problem som behöver hanteras inom densamma. Socialt entreprenörskap kan vara svaret på vissa

Figur 1. Modell som beskriver hur aktiviteter i ett samhälle organiseras. Efter Ottesen och Ibsen (1999).

av idrottsrörelsens problem. Kanske kan flyktingungdomar bättre bli integrerade med hjälp av idrotten? Men vad är det som flyktingungdomar i så fall ska integreras in i?

På vilka sätt tänker man att idrottsverksamheten är bra för barn och unga och hur sorterar man fram de ungdomar som behöver särskilda sociala insatser? Och vilken fostran är det som egentligen sker? Och kan nedläggningshotade glesbygdsvöreningar leva vidare och bidra i dessa frågor genom att samverka med företag eller med hembygdsföreningar?

Socialt entreprenörskap inom idrottsrörelsen har annars inte varit föremål för vetenskapliga studier. Det är därför inte möjligt att uttala sig om fostransambitioner och huruvida dessa förhåller sig till begreppen tävlingsfostran och föreningsfostran (9) eller till barnkonventionen som ska ligga till grund för all barn- och ungdomsverksamhet.

Samtidigt kan tävlingsfostran vara problematisk i förhållande till sociala mål, då denna också handlar om utslagning. Det saknas också policys och uppföljningsverksamheter för vad det sociala entreprenörskapet ska leda till.

Förändrade samhällsvillkor öppnar upp för socialt entreprenörskap inom idrotten, vilket medför att det är av betydelse att studera detta närmare, bland annat utifrån idrottens mål och samhällets behov. I vårt projekt är vi intresserade av att identifiera och studera idrottsliga verksamheter som dels skapar mening för dem som deltar, dels bidrar

till sociala gemenskaper för den enskilde, för gruppen och för lokalsamhället i stort.

Nytt forskningsfält

Det sociala entreprenörskapet innebär att de entreprenöriella handlingarna ska syfta till något som i samhället anses vara gott, även om de filosofiska och politiska värdena kan vara oklara (1,8).

Komponenter i det sociala entreprenörskapet är entreprenörer, idéer, möjligheter och organisationer och insatser för att lösa svåra sociala problem genom att bryta och förändra befintliga mönster i samhället. Olika forskningsparadigm möts inom området, fältet är ungt och fler studier behövs för att bättre kunna säga något om själva fenomenet och de förutsättningar som omgärdar socialt entreprenörskap (5).

”Det fanns projekt som gnagde, det vill säga gjorde något annorlunda.”

Forskningsfältet är emellertid ännu yngre med tanke på att vi intresserar oss för just idrott. För att förstå socialt entreprenörskap i en svensk kontext, behövs också en förståelse för idrottsrörelsen och hur den är relaterad till andra delar av samhället. Idrottsforskarna Laila Ottesen och Bjarne Ibsen har förenklat beskrivit hur aktiviteter organiseras i samhället.

Idrottsrörelsen är en del av den

FAKTA OM PROJEKTET

Projektet Socialt entreprenörskap inom idrotten är en vidareutveckling av de förbundsstyrda nationella utvärderingarna av Idrottslyftet, gjord av Linnéuniversitetet och Malmö högskola.

Syftet är att undersöka fenomenet socialt entreprenörskap med idrotten som medel och där målet är social utveckling och en levande landsbygd – ur lokalt, regionalt och nationellt perspektiv. Fokus ligger på verksamheter i Småland och Skåne.

Familjen Kamprads stiftelse har beviljat projektet ekonomiskt stöd i två år. För mer information besök projektets webbplats SEidrott.se samt familjenkampradsstiftelse.se.

Referenser

1. Gawell, M. I M. Gawell, B. Johannisson & M. Lundqvist (red). Samhällets entreprenörer. 2009.
2. Gerrevall, P. mfl. Idrottslyftets externa utvärdering. 2012.
3. Hedenborg, S. mfl. Idrottslyftets externa utvärdering. 2012.
4. Larsson, P. & Löwstedt J. Strategier och förändringsmyter. 2010.
5. Light, P. C. The Search for Social Entrepreneurship. 2008.
6. Norberg, J. R. Idrottens väg till folkhemmet. 2004.
7. Ottesen, L. & Ibsen, B. Idræt, motion og hverdagsliv. 1999.
8. Payton, R. L. & Moody, M. P. Understanding philanthropy. 2008.
9. Peterson, T. Educare. 2008:3, s. 83-97.
10. Ratten, V. International Entrepreneurship & Management Journal. 2011. 7(1), 57-69.
11. Riksidrottsförbundet, Idrotten vill. 2009.
12. Ritzer, G. & Goodman D. J. Sociological Theory (6 ed). 2004.
13. Schenker, K. (submitted). A 'Lift for Sport'?
14. Scott, W. Richard. Institutions and organizations (3 ed). 2008.
15. SOU 2008:59 Föreningsfostern och tävlingsfostran.
16. Stier, J. Blod, svett och tårar. 2012.

Kontakt

katarina.schenker@lnu.se
per.gerrevall@lnu.se
susanne.linner@lnu.se
tomas.peterson@mah.se

ideella sektorn som angränsar till den offentliga, den kommersiella och den civila sektorn (7). I samhällssektorerna finns sociala ordningar (6), som kan ses som system av institutioner och kommunikationsmönster som kontinuerligt reproducerar villkoren för sin egen existens (12).

De sociala ordningarna är i sin tur åtskilda genom sociala dimensioner: offentlig – privat, profit – non-profit, formell – informell.

Modellen i figur 1 kan användas för analyser av samhället i sin helhet, men också för att förstå frågor relaterade till sociala ordningar och principer för att organisera samhället (6,7). Exempelvis kan modellen användas för att förstå relationerna mellan socialt entreprenörskap och idrott utifrån ett samhällsperspektiv. Det sociala entreprenörskapet ses då mer som ett fenomen som uppträder i relation till specifika samhällskontexter, snarare än att det betraktas som något som är personbundet eller knutet till en viss organisation.

Idrott utövas inom ramen för alla samhällssektorer och utgörs av olika sociala ordningar. Utöver idrottsrörelsen i den ideella sektorn, finns exempelvis skolämnet Idrott och hälsa inom den offentliga sektorn, gym och fitnesscenter inom den kommersiella sektorn och joggingturen på morgonen inom den civila sektorn (6). Idrottsrörelsen kan utifrån modellen beskrivas som privat, icke profitinriktad och formell.

Vanessa Ratten, forskare inom entreprenörskap och innovation vid La Trobe Business School, menar att socialt entreprenörskap inom idrotten är när non-profit mål kombineras med företagstänkande för att nå samhälllig förändring (10). Svensk idrottsforskning tyder dock på att kommersiella intressen i en svensk kontext delvis kan ersättas med idrottsliga intressen för att kunna exempelvis fostra goda medborgare, förbättra folkhälsan eller skapa ett rättvisare samhälle (3,9,13).

Omförhandling av gränser

Givet att socialt entreprenörskap innebär arbete för att lösa sociala problem genom att bryta och förändra befintliga

mönster i samhället, kan det ha sin utgångspunkt i olika samhällssektorer. Då samhällssektorer utgörs av sociala ordningar som i sig kanske inte uppmanar till entreprenörskap kan gränslanden mellan olika samhällssektorer behöva omförhandlas.

Tomas Peterson som studerade vad som skedde då idrottsföreningar fick i uppdrag att tillhandahålla idrott för elever på skoltid, identifierade en sådan omförhandling. Studien visade att staten formulerar nationella styrdokument för skolan. När idrottsföreningar har verksamhet inom ramen för skolan behöver de följa skolans värdegrund, detta även om föreningen kanske har andra stadgar och policys (9).

Andra omförhandlingar som kan tänkas uppkomma är när föreningar är beroende av företag för att överhuvudtaget kunna bedriva sin verksamhet – ridklubbars verksamhet har ovan använts för att exemplifiera detta.

Socialt entreprenörskap med idrotten som bas sker i landsbygdsföreningars regi under specifika villkor, som behöver belysas och förstås. På många mindre orter finns endast en eller ett par föreningar, vilket leder till ett beroendeförhållande från bygden i förhållande till föreningen och kräver lyhördhet från föreningens sida, om man vill att verksamheten ska få legitimitet och varaktighet.

Samtidigt har landsortsföreningar ofta en lång historia, där mycket sitter i väggarna till följd av kulturella avlagringar, som gör nyorientering till ett komplicerat projekt. För att kunna göra det sociala entreprenörskapet framgångsrikt behöver man därför förstå dels idrotten som samhälllig institution och det samspel som äger rum med landsbygdsföreningar, dels de specifika villkor som råder i termer av den kultur eller de normer och värden som verksamheten vilar på.